

Jesús Portas, atrapat per Girona

crònica

En un típic matí gris i negre de la Girona tardoral, en plenes Fires —unes Fires que per l'època tenen l'aire, la tristor i la solemnitat dels funerals—, enfilo el carrer de la Força, molt més buit des de la mort del nostre estimat Ramon, l'avi de la impremta Marquès, darrera ànima social de l'indret, en direcció al casalot on es troba el Museu d'Història de la Ciutat, que com tants altres locals del barri vell és completament desconegut per les noves generacions gironines.

El motiu de la visita és la Mostra Antològica del notabilíssim pintor gironí Jesús Portas (1917-1991). És una paradoxa la simpatia que el meu mestre, el pintor Isidre Vicens, sentia per Jesús Portas, i el fet que ell, l'Enric Marquès, en Torras Monsó i jo mateix, seguidor del tarannà esquerrà de tots plegats, freqüentéssim l'estudi de Portas i fòssim grans amics i admiradors de la seva persona i de la seva obra.

Els dandies gironins

Ell, que era un veritable senyor tradicional de Girona, seriós, de gustos burgesos, catòlic practicant, elegantíssim, amb vestit i corbata, tant els dies feiners com el diumenge, vestia sempre impecable enfront de nosaltres, que anàvem bastant desmanegats, de vellut fins i tot els dies de festa, i no parlem d'en Paco Torres i les seves populars espadenyes. En canvi, en Portas, juntament amb el senyor Alberto de Quintana, ex-batlle de Girona; el senyor Gabriel Gómez, ex-president del Cercle Artístic; i el meu propi pare, Lluís Bosch, àlies el Rei Blanc dels viatjants —ah, perdó, em deixava en Poch i el Dandy— tots plegats

formaven un grup de persones que preferien passejar, saludar-se i aturar-se pel carrer que no pas fer tertúlia.

En Portas i el meu pare segurament eren els més extrovertits, xerraires i populars. Físicament, en Portas el recordava perquè era prim, esvelt, simpàtic, encara que més sensible, espiritual i artista; però quins dos grans seductors! La diferència entre ambdós era que en Portas era un perfeccionista i melangiós somniador, mentre que el pare era més realista, pràctic i creatiu. En Portas, com alguns han escrit, tenia l'aire d'una figura de les pintades pel Greco. I quina veu tan ben timbrada i educada; em sembla que el sento. Em seduïa la veu d'aquest gran seductor, que sempre tenia una bona paraula per animar i una dolça ironia; això sí, quan s'enfadava i opinava sobre qüestions artístiques, aquest tema era l'únic que el treia de polleguera. Podria explicar diverses anècdotes molt sucoses.

L'estic veient ara alt, prim, nerviós, elegant, enmig dels dos bonjans-pintors del Grup de Girona, Vicens i Vila, i després en Fulcarà. Ell sempre presidia; era sens dubte el líder, la veu cantant d'aquest grup d'amics inseparables, malgrat la seva tendència a la introspecció i a la melangia.

Ser pintor de províncies

A mesura que anava contemplant les seves pintures, quasi totes recordades i admirades des de fa anys, treia una impressió global de la seva obra: el profund formalisme plàstic, el perfeccionisme tècnic i l'aire gairebé místic, de solitud

Portas en plena tasca pictòrica. A l'altra pàgina, l'oli que ha servit de pòster de l'exposició.

metafísica, que traspuen les seves grans pintures de Girona i les natures mortes.

A més, la seva acurada pintura em portava a reflexionar sobre l'esplendor i el drama d'un bon pintor d'una ciutat provinciana que vol ser innovador, lliure i modern,

Carmela, la dona-musa de Portas, o el fantasma de la llibertat.

enfront d'un públic conservador que no està per gaires innovacions i que vol les coses belles, ben dibuixades i sense rauxes colorístiques, perquè creu que un quadre ha de ser quelcom bell, quiet i decoratiu. Portas, que durant uns anys fou l'artista oficial d'una certa Girona petit-burguesa, liberal, arriba a sublimar aquesta dualitat de ser modern i clàssic, ja que, al llarg dels anys, les seves Girones i les seves natures mortes esdevenen plàstica pura i decorativisme irrealista, tractades amb textures, formes derivades del post-cubisme picassià, de Bernard Buffet, dels informalistes Tàpies, Fautrière, etc. Les seves pintures, aparentment figuratives, ell les transcendeix en un formalisme totalment abstracte, si no fos per la insinuació lineal negra del seu subtil dibuix i per l'esperit supercartesià de la seva geometria compositiva.

Sí; Portas en secret volia ser un artista arrauxat i avantgardista, però per educació, per ambient i per convencions sociològiques d'una ciutat levítico-franquista-burocràtica-conservadora, el secret bohemi-anarquista i llibertari s'autoreprimia i reordenava una i altra vegada les seves treballadíssimes pintures fins al masoquisme. Era superexigent i perfeccionista, fins a una certa *neurosi*, que a causa de tantes exigències de perfecció formal després es desinflava en fortes depressions i melangies. Aquestes el portaren, amb els anys, a una certa misantropia, i unes terribles cataractes als ulls el convertiren pràcticament en un cec. I aquesta és la tragèdia més gran per a un pintor: perdre la visió.

Portas, com tots els veritables artistes gironins, va voler marxar d'una Girona grisa i negra,

intemporal, i en companyia de Carmela, la seva estimada dona-musa, marxà una temporada a Cuba, als tròpics, allà on s'enyorava de la Girona Eterna, com s'enyoraven a París en Marquès i en Vicens. Abans,

l'Orihuel havia marxat a

l'Argentina, però aquest sense retorn...

Hom recordarà sempre la petita mostra de pintures —ceres— que Portas celebrà a l'Artística, l'any 1958. En retornar a Girona, Portas va haver de tornar a pactar amb el seu passat, com a funcionari municipal i artista mig oficial, ocupant el lloc deixat per l'Orihuel, juntament amb l'aquarel·lista Roca i Delpech i els polifacètics escultors

Fita i Xargay.

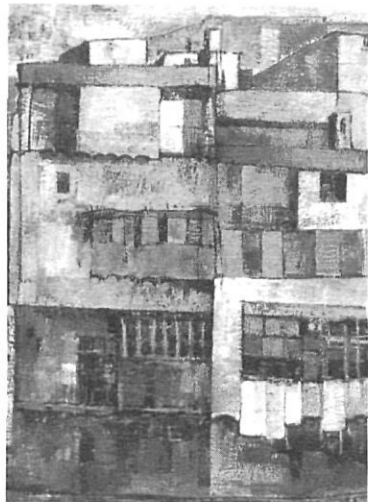
A partir dels anys 60, l'obra d'en Portas es fa més concentrada, trista, mística... És el tràgic destí dels veritables artistes gironins atrapats pels sublims entorns d'una història, monuments i paisatges del vell Aguilera. Per mi, les Girones més belles de Portas són les sintètiques panoràmiques de les cases del riu, presidides pels campanars, i en especial l'oli sobre fusta «Girona», de la col·lecció d'en Jaume Ministral. En canvi, les alegres cases del riu del 1968, reproduïdes en el pòster i en la portada del catàleg, s'apropen més, per la seva frescor i alegria, a l'obra dels *Tapiola* o *Vicens*. M'agrada més el Portas que reconverteix a pures formes geomètriques la Girona monumental, i que fa unes immenses natures mortes, plenes de tristor i de melangia metafísica.

El tancament, la sublimació formal i decorativista de la pintura mística de Portas esclata en les seves exòtiques i sensuals pintures cubanes i en els

esplèndids retrats de la seva dona-musa, la Carmela. Quanta passió hi ha en els meravellosos ulls d'aquesta dona estimada, tan poc gironina, tan càlida, tropical, oberta, exòtica, que es rebel·la com el fantasma de la llibertat de Buñuel enmig de tantes pintures

d'una història que als anys 40 va reviu i d'unes tradicions que ens van ser imposades després de la derrota de l'Altra Girona, la del Front Popular, antagònica dels defensors de *Los cipreses creen en Dios* de Gironella, que tant va influir en Portas.

Sens dubte Portas i l'escultor Domènec Fita són els dos darrers grans artistes gironins que expressen en la seva obra, d'una forma totalment sincera, aquesta dualitat agònica entre tradició i modernitat, entre ordre i llibertat. I en canvi, molts altres artistes d'avui, més descreguts en la defensa dels valors tradicionals, són —malgrat la seva aparent modernitat— tan o més neo-conservadors, oficialistes i elitistes, al servei de les noves classes polítiques i de les modes culturals imposades per les

burocràcies o pel capitalisme privat de la nova situació econòmica postmoderna, de la política reconvertida i mancada de veritable participació democràtico-popular.

LLUÍS BOSCH MARTÍ